

Život, djelo i filozofija Aurelija Augustina te njihov utjecaj na pojedine segmente suvremenog prava

UDK: 322:340.12

348.1/.7.01

929 Augustin, A.

Sažetak

U ovom radu, konceptualno podijeljenom u četiri osnovna poglavlja autor proučava, analizira i obrađuje činjenice vezane uz život, djelo te filozofiju jednog od najvećih kršćanskih, ali i filozofa općenito- Aurelija Augustina. Također, nakon prva tri poglavlja u kojima nas upoznaje s Augustinovim životom, djelom i filozofijom, autor u zadnjem poglavlju pokušava pronaći i prezentirati poveznice i zajedničke točke Augustinove filozofije i ostavštine te današnjeg suvremenog prava. Autor pokušava ukazati na činjenicu da su razvitak i misao prava dobrim dijelom temeljeni upravo na filozofiji te analizira i pronalazi koji su to elementi Augustinove filozofije prisutni u današnjem pravu i pravnoj znanosti zapadne civilizacije.

Ključne riječi: Aurelije Augustin, život, preobraćenje, Bog, filozofija, „Ispovijesti“, „O državi božjoj“, volja, pravo

1. Uvodne postavke i razmatranja

Ljudska se vrsta od davnina susreće s osnovnim egzistencijalnim problemima i navikama. Čovjek je misaono i racionalno biće koje svakog dana pokušava doznati i stvoriti nešto novo, nešto što će njegov život učiniti kvalitetnijim i boljim. Što točno čovjek traži te na koji način zadovoljava svoje duševne potrebe jest pitanje na koje je teško dati konkretan odgovor. Čovjek kao misaono i racionalno biće otkriva filozofiju, odnosno ljubav prema mudrosti kako bi svoj život učinio smislenijim i ljepšim.

Prodrijeti u labirint mudrosti znači staviti se u namjernu samoću; znači prihvatiti zamršeno kretanje i nepoznatu strogost sudbine te tako pokušati naći rješenje; znači odbijati svaku pomoć, osim ako potječe od naše svijesti.¹

Rješenje vlastitih problema jedni nalaze u prirodi i materiji, drugi u razumu i ljubavi, treći u ostalim činiteljima, dok se određeni ljudi okreću nečemu što je toliko apstraktno i nedefinirano kao i samo pitanje svemira- Bogu, odnosno vjeri. Jedan od onih koji su svoj život posvetili Bogu te spoznaji same vjere jest najveći mislitelj filozofije ranog kršćanstva- Aurelije Augustin, odnosno sv. Augustin.

¹ CF. B. KALIN, Povijest filozofije, Zagreb, 2008., str. 1.

Vjera podrazumijeva uvjerenje da je nešto istinito, čak i onda kada ne možemo biti bespogovorno sigurni u tu istinitost. Sve religije u sebi uključuju stanovitu količinu vjere, jer religiozna istina nije istina koja se može „dokazati“ onako kako se rješava matematička jednadžba ili izvodi znanstveni pokus². Vjera se, međutim, zasniva na dokazu koji je za onoga koji vjeruje dovoljno uvjerljiv.³

Nakon apostola Pavla, Aurelije Augustin jedan je od najvećih kršćanskih teologa te su njegove ideje dale vrijedan i važan oblik kasnijem razvoju kršćanstva. Osim kršćanstva, Aurelijeva razmišljanja te njegov opus imali su veliku ulogu u filozofiji te psihologiji. Renne Descartes, Sigmund Freud, Toma Akvinski, Anselmo, Blaise Pascal te Martin Luther samo su neki od onih filozofa i psihologa na koje, vlastitim učenjima, filozofijom te mislima, utjecao upravo Aurelije Augustin.

Kao netko tko je i sam nekoć živio razuzdanim i hedonističkim životom, Augustin je kroz cijelo svoje učenje i filozofiju naglašavao potrebu za preobraćenjem srca i duše, što je oduvijek bila temeljna poruka evanđelja.⁴

Zvali su ga učiteljem milosti. Njegova su djela bila obilna i nadahnuta raznolikim pojavama s kojima se susrećemo i danas u životu.⁵ Upravo zato Augustinov utjecaj vidimo i u današnjoj pravnoj znanosti i pravu zapadne civilizacije. Augustin se u svojem životu susretao s brojnim nedaćama i neprilikama koje prate ljudski rod od davnina. Svojim razmišljanjima pokušao je Augustin iskorijeniti iste kako bi ljudskom rodu bilo dobro u sadašnjosti, ali i u budućnosti. Još uvijek je čovjek predmet njegove spoznaje koji samo uz Boga i Božju milost može postići ono nešto nadrealno. Aurelije Augustin jedan je od onih čiji su unutarnji nemiri i previranja donijeli boljitak i blažen život za njega samog, ali i ne samo za njega, nego i za cjelokupnu filozofiju te ljudski rod jer je velika vjerojatnost da će se određen broj ljudi moći poistovjetiti s navedenim aspektom Augustinovog življenja. Biće duše nalazi se stalno na nemirnom traženju; ona traži u svemu i posvuda zavičaj, koji već sluti u nadi.⁶ To traženje jest tako odlučujući moment da bi se Augustinovo traženje čovjeka bez daljnega moglo jednom riječju izreći: tražilac.⁷

Poznata je njegova rečenica kojom je jasno opisao stanje ljudskog uma i svijesti: „Ljudi putuju pa se dive visovima planina, divovskim valovima mora, dugim tokovima rijeka, širokim prostranstvima oceana, i kružnom pokretu zvijezda, a pored sebe prolaze i - ne čude se ničemu.“⁸

2. Život i djelo Aurelija Augustina

2.1. Rani život i mladost

Augustin se rodio 13. studenoga 354. u Tagasti, gradiću u Numidiji (današnja Narodna Demokratska Republika Alžir). Njegov otac Patricije bio je mali posjednik koji je vrijedno radio za svoju obitelj, no prihoda je svake godine bilo sve manje jer su porezi svake godine bili sve veći. Iz tog razloga, razloga siromaštva i neimaštine, Augustin se mogao obrazovati samo uz posredstvo određenih sponzora i mecena. Augustin je vrlo teško prihvaćao novac mecena te se smatra da je ta okolnost izazvala veliki psihološki poremećaj kod Augustina koji se očito-

² W. RAEPER; L. SMITH, *Kratka povijest ideja*, Zagreb, 2002., str. 30.

³ Ibid.

⁴ M. COLLINS; M. A. PRICE, *Priča o kršćanstvu*, Zagreb, 2000., str. 68.

⁵ Ibid. str. 69.

⁶ I. ČAGALJ, *Čovjek i njegovo određenje u antropologiji Aurelija Augustina*, Crkva u svijetu, vol. 10, No. 1, 1975., str. 37.

⁷ Ibid.

⁸ Službene stranice Sveci.net, 15.3.2015. URL: <http://zupa-svkriz.hr/zasto-istina-rada-mrznu/>

vao u prekomjernoj osjetljivosti na određene stvari. Smatra se da mu je otac bio poganin, dok mu je majka bila velika kršćanka u kršćanskoj religiji poznatija i kao sv. Monika.

Jedna od legendi kaže da se sv. Monika povjerila jednom biskupu da je zabrinuta za svojeg sina, njegovo ponašanje i ophođenje prema drugima. Mudri biskup ohrabrio ju je riječima: „Sin tolikih suza neće nikada biti izgubljen!“⁹

Smatra se da je u mladosti Augustin bio vrlo temperamentan, prekomjerno osjetljiv, slabo discipliniran učenik, svjestan činjenice da mu učenje ide lako i da se u tom segmentu ne treba previše truditi. Prve razrede škole završio je u rodnoj Tagasti. Nakon toga je pošao u Madauru gdje se obrazovao za profesora retorike. Studij mu nikada nije zadavao posebne muke te je svoju mladost proživio na prilično razuzdan način, uživajući u sitnim trenucima vlastitog života te predajući pažnju hedonističkom stilu življenja. Zbog istog je razloga u duši bio nemiran i uvijek osjećao da mu ipak nešto fali u vlastitom životu.

Takav se način života odražavao na njegova brojna nedjela koja je počinio u svojoj mladosti. Kad mu je bilo šesnaest godina, ponestalo mu je novca pa se iz Madaure morao vratiti kući. Zbog tog razloga pridružio se bandi pljačkaša te zajedno s njima opljačkao brod pun umjetnina kako bi si mogao osigurati nesmetan i siguran povratak kući. Imao je i izvanbračnu vezu s djevojkom koju je, doduše, uistinu volio te je s istom imao i sina. Odlučio se do kraja života brinuti za izvanbračnog sina te osigurati mu svu potrebnu ljubav i financijska sredstva za pravilan i nesmetan razvoj. U jednom od svojih najznačajnijih djela „Ispovijestima“ opisuje teške trenutke koje je proživljavao kada se morao odvojiti od svoje prve ljubavi koja mu je ostavila sina. Smatra se da je isti opis jedno od najboljih mjesta u „Ispovijestima“.¹⁰

2.2. Učitelj retorike

Nakon završenog fakulteta, Augustin postaje učiteljem retorike u rodnoj Kartagi. Još kao mladić uživao je u čitanju brojnih remek-djela tadašnje književnosti. Smatra se da su mu najdraži pisci bili Marko Tulije Ciceron te Publije Vergilije Maron. Često je znao plakati nad kobnom sudbinom kraljice Didone u slavnom epu „Eneida“ (*lat. Aeneis*). Najveći od svih, po njemu, bio je Marko Tulije Ciceron koji je imao veliki utjecaj na njega. Od samih početaka Augustin je smatrao da čovjek sam mora donositi promjene na ovom svijetu te da snaga leži u kolektivu, odnosno narodu koji je pokretač svega u državi.¹¹

U početku svojeg djelovanja, smatra se da Augustin nije previše volio čitati Bibliju i njezine priče. Njena surovost i jednostavan stil nisu se mogli mjeriti s elokvencijom koju su posjedovala Ciceronova djela.

Ciceron će imati veliki utjecaj na samo razmišljanje i filozofiju Augustina te će pomaknuti njegove smjernice prema pozitivnoj distanci. Osim samog način razmišljanja, Ciceron je Augustinu bio uzor kao veliki orator, odnosno govornik. Pošto je i sam bio učitelj retorike, pokušao je Ciceronov stil dotjerati u fazu savršenstva. Predavao je dugo u Kartagi, a nedugo poslije odlazi u Rim gdje će također poučavati retoriku, što mu je u tom trenutku uistinu bila velika čast.

Nakon nekoliko godina odlazi u Milano gdje i dalje poučava retoriku, ali i filozofiju te književnost. U istom periodu počinje osjećati unutarnji nemir i previranja te ga njegova velika ljubav retorika ne zadovoljava više kao prije. Počinje sumnjati i polako postaje svjestan da je ipak vrijeme za određene promjene.

⁹ M. COLLINS; M. A. PRICE, op.cit. (bilj. 4), str. 68.

¹⁰ A. AUGUSTIN, Ispovijesti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., str.126.

¹¹ O istom je detaljnije govorio i razrađivao Marko Tulije Ciceron u svoje poznatom djelu „O zakonima“ (*lat. De legibus*)

2.3. Augustinovo preobraćenje

„Svucimo sa sebe djela tame, a obucimo se u oružje svjetla! Hodimo pristojno kao po danu; ne u razuzdanim gozbama i pijankama, ne u bludnosti i raspuštenosti, ne u svađi i zavisti, nego se obucite u Gospodina Isusa Krista i ne brinite se oko tjelesnoga da ugađate pohotama!“¹²

Upravo su navedene riječi bile prekretnica u Augustinovom životu. Legenda kaže da je Augustin jedno jutro sjedio u svojoj rezidenciji te da je čuo tajanstveni dječji glas. Glas mu je prišaptavao: „Uzmi, čitaj, uzmi, čitaj!“ (*lat. Tolle, lege- Tolle, lege!*)¹³

Augustin je smjesta uzeo Sveto pismo te slučajno okrenuo stranicu s citiranom rečenicom na početku ovog poglavlja. Nije dugo čitao, nego je pozvao svojeg bratića Alipija te mu sve ispriповjedio. Augustin je znao da je to znak, znak koji će ga odvesti na pravi put u životu te bez kojega ne bi bio to što je na kraju i postao. No, ipak se pojavila određena doza nesigurnosti kod njega jer je i sam bio svjestan činjenice da prije nije bio uzoran čovjek te da ga to može sputavati u određenim segmentima njegova života. Bratić Alipije mu je skrenuo pozornost na iduću rečenicu koja je jasno govorila da „slaboga u vjeri uvijek treba primiti u svoje društvo.“¹⁴

Sam Augustin brojio je dane kada će napokon stupiti u službu Božju. Sam u vlastitoj rezidenciji u Milanu, čitao je poslanice sv. Pavla, evanđelja te izabrane biblijske priče. I sam je bio svjestan činjenice da će se morati odreći profesorskog zvanja, retorike te ljubavi prema bivšoj djevojci. Nije mu bilo lako preći preko svega, ali i sam je bio smatrao da je spreman na sve. Augustin se u jednom trenutku napokon odlučio povući iz retorske službe zbog unutarnjih previranja, ali i zbog određenih zdravstvenih razloga.¹⁵

Odlučio je zaboraviti na svoju prošlost te se posvetiti službi Bogu. Pokušavao je pronaći ključ vjere te ključ ufanja u Gospodina. Smatrao je da se mora iskupiti Bogu za sva nedjela koja je počinio u prošlosti prije nego što se zaredi. Čitao je i čitao, malo pomalo sve dok nije došlo do tog dana, vjerojatno najsretnijem u njegovu životu.

391. godine zaredio se za svećenika. Narod je pomalo negodovao jer je smatrao da svećenik ne može biti netko tko ima sina i tko je činio svakakve pojedina nedjela i nestašluke u prošlosti. Augustin je u Bogu pronašao vlastitu nadu i spas te se nije obazirao na negodovanje puka. S velikim je žarom obavljao posao svećenika te je napokon pronašao mir i spokoj iako ni u tom trenutku njegova previranja nisu prestala u potpunosti.

Predano služenje Bogu dovelo ga je do mjesta biskupa 396. Godine u Hiponu (drugi najvažniji rimski grad u Africi). S užitkom je propovijedao pred narodom te mu iznosio svoja mišljenja o životu i Bogu. Kao bivši profesor retorike znao je kako se postaviti pred pukom te kako mu na najbolji mogući način iznijeti sva razmišljanja i zapažanja.

Preobraćenje Augustina zauzima najvažnije mjesto u njegovu životu. Ono ga je dovelo do svih filozofskih zaključaka, omogućilo mu da napiše sva svoja najznačajnija djela te da svojim opusom pomogne čovječanstvu u budućnosti. Augustinova sudbina pokazuje nam da svatko od nas u bilo kojem razdoblju života može pronaći radost, sreću te pravi put.

Nakon nekoliko godina njegove službe umire mu majka Monika. Majka umire na njegovim rukama te mu na samrti otkriva već prije spomenuto proročanstvo starog biskupa. To bijaše vrlo potresno razdoblje Augustinova života, ali nedugo nakon toga Augustin ponovno ključ svoje tuge pronalazi u Bogu te pravilnoj životnoj spoznaji. Počinje svoja zapažanja zapisivati te tada i na taj način nastaju njegova najznačajnija djela. To su ujedno i najznačajnija djela rane kršćanske filozofije.

¹² Novi zavjet, Poslanica Rimljanima 13, 12-14, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990., str.440.

¹³ A. AUGUSTIN, op.cit. (bilj. 10), str. 176.

¹⁴ Ibid. str.177.

¹⁵ Ibid. str. 179.

3. Stvaralaštvo i najznačajniji opus Aurelija Augustina

3.1. Općenito

Augustin prelazi na kršćanstvo, mijenja se u potpunosti. Sam vjeruje da mu je istina koju ranije nije uspio pronaći dana samo uz pomoć razuma ili otkrivena zahvaljujući Božjoj milosti. Shvatio je da nitko ne može postići spas isključivo oslanjajući se na vlastite snage.¹⁶

Augustin počinje bilježiti sva svoja zapažanja i razmišljanja. Na svoju prošlost gleda vrlo kritički te u svojim djelima pokušava naučiti čitatelje da ne ponavljaju iste greške kao i on. Djela mu odišu Božjim duhom, pokorom te neprekidnim vjerovanjem u sve ono što Božji život pruža. Za potrebe ovog rada i proučavanja, orijentirat ćemo se na analizu njegova dva najznačajnija djela:

- „Ispovijesti“ (*lat. Confessiones*)- vlastita autobiografija u kojoj Aurelije Augustin opisuje vlastita lutanja, posrtanja te sve one greške koje je radio u svojoj prošlosti. Zahvaljuje Bogu te Isusu Kristu na svim onim blagodatima života koje je iskusio preobraćenjem.
- „O državi Božjoj“ (*lat. De civitate Dei*)- Augustinovo poimanje države kao takve u kojem dijeli državu na ljudsku i Božju. Isto tako, pokušava razdijeliti što na ovom svijetu pripada Bogu, a što čovjeku.

3.2. Ispovijesti

Augustinove su „Ispovijesti“ njegovo najznačnije djelo o njegovim unutarnjim promišljanjima. U njima Augustin sebe prikazuje kao razmetnoga sina i izgublenu ovcu iz Lukina evanđelja. Izgubljen, a potom nađen kao i apostol Pavao, Augustin je čovjek koji je prošao dramatične promjene. Bio je svatko. Augustinova priča jest priča običnog čovjeka.¹⁷

Samo djelo sastoji se od trinaest knjiga, od kojih su devet autobiografskog, a četiri teološkog sadržaja. U četiri posljednje knjige jasno se može vidjeti da je Augustin svoju vlastitu priču razumijevao kao umanjenu sliku stvaranja čovjeka općenito.

Na početku svojeg obraćanja Bogu Augustin traži od istog da primi žrtvu njegovih ispovijesti iz ruku njegova jezika. Isti je oblikovan od strane Boga da slavi njegovo ime te da ozdravlja cjelokupni duh svakog čovjeka.¹⁸

Augustin je u svojem autobiografskom djelu opisao gotovo sve situacije iz vlastite prošlosti. Stil samog djela nije toliko ukrašen teškim riječima i epitetima. Samo djelo više podsjeća na evanđelje te na samu Bibliju. Augustin je pokušao zaboraviti slavan Ciceronov stil te svakom čitatelju na što jednostavniji način predočiti sva posrtanja i pogreške vlastitog života. Knjiga ima prilično pokajnički ton te se jasno može iščitati iz Augustinovih riječi da se kaje za sva svoja nedjela.

Augustin je upravo u „Ispovijestima“ opisao legendu o dječjem glasu te vlastitom preobraćenju. Taj mu je događaj ostao u najljepšem sjećanju te se u knjizi jasno može iščitati njegova radost i veselje zbog istog događaja.¹⁹

Definitivno najbolnji i najsenzibilniji dio u samomu djelu jest opisivanje njegovog rastanka od prve djevojke.²⁰ Augustinova prva djevojka bila je vrlo mlada, lijepa te strastvena žena s kojom je u vezi bio preko deset godina. Djevojka je također jako voljela Augustina te mu je rodila sina. Prema njegovim riječima, Augustin tada nije bio ljubitelj braka, nego rob

¹⁶ W. RAEPPER; L. SMITH, op.cit. (bilj. 2.) str. 35.

¹⁷ Ibid. str. 36.

¹⁸ CF. A. AUGUSTIN, op.cit. (bilj. 10), str. 85.

¹⁹ Ibid. str. 177.

²⁰ Ibid. str. 126.

strasti.²¹ Zaljubio se u drugu djevojku te ostavio svoju najveću ljubav. Djevojka se vratila u Afriku te zavjetovala da se nikada neće udati za bilo kojeg drugog muškarca. Tek nakon što se rastao od druge djevojke Augustin je shvatio što je učinio.

Augustin na vrlo radostan način opisuje njegov oproštaj od retorske službe. Ono što je prije najviše volio sada mu je predstavljalo samo puku dosadu. U mislima se već odijelio od retorske službe te je bilo samo pitanje dana kada će tjelesno otići na novi životni put. A taj životni put za njega je predstavljalo nešto nadnaravno i radosno. I sam kaže da se zaputio na znanstveni rad, rad koji je bio u Božjoj službi, ali koji je još uvijek odisao školom oholosti.²²

Prema Kalinu, „Ispovijesti“ predstavljaju najznačajnije autobiografsko djelo zapadne civilizacije. Nitko prije, ali i poslije nije opisao svoj život toliko samokritično kao Augustin. S interesom ponajprije za analizu unutarnjeg iskustva izvanrednim darom samoopažanja svjedoči on o svojim nemirima, posrtanjima i strepnjama, traženjima i nadanjima.²³

Za kršćansku filozofiju razuma, slobode te ljubavi ova knjiga predstavlja najznačajnije Augustinovo djelo upravo zato jer čovjeka stavlja kao glavnu problematiku knjige. Čovjek uz Božju milost može ostvariti pravo preobraćenje, poput Augustina. Pod milošću podrazumijevamo Božju naklonost prema čovjeku. Njome se Bog bavi čovjekom na nov, poseban način i daje mu nešto čega nema u prirodi.²⁴

3.3. „O državi Božjoj“

Augustin je cijenio Platona te sva njegova djela. Jedno vrijeme bio je pod velikim utjecajem neoplatonizma kao pravca te Plotinom kao njegovim utemeljiteljem. Plotin je vjerovao da sve stvoreno proistječe iz jednog Boga koji je dobar.²⁵ Platonistima se oduvijek činilo da mogu predložiti takvo viđenje Boga koje se može dosegnuti bez tuđe pomoći racionalni uspon duha u svijet ideja ili oblika. Kršćanske su pojmove o Bogu koji se u Kristu utjelovljuje kao čovjek, o raspeću i uskrsnuću naprosto smatrali barbarskima. Poput Platona, bavili su se idejama o stvaranju idealne države. U tome im je uvelike pomoglo najveće Platonovo djelo „Država“ o kojima su vodili brojne polemike.

Čitajući platoniste Augustin se ponašao kao Izraelci koji su napuštajući egipatske jade sa sobom ponijeli egipatsko zlato.²⁶ Dobro je zadržao, a loše odbacio. To dobro nadživio je preko Augustina platoniste i njega samog i traje sve do naših dana.²⁷ Platonisti su ga utvrdili u onome što je uvijek želio, naime: naći Istinu.²⁸

Pod utjecajem neoplatonista, samim Platonom te zaključcima iz vlastitih zapažanja, koja su se odnosila uglavnom na poimanje vjere, Augustin razvija vlastitu teoriju poimanja prave države. Nakon pljačke Rima, Augustin sastavlja veliko djelo „O državi božjoj“ (*lat. De civitate Dei*) u kojoj želi dokazati da takve vrste razaranja, poput pljačke, dolazi od poganskog nedostatka vjere. Augustinu je bilo očigledno da će se, dok ljudska država propada, Božja država nastaviti u vječnosti. Augustin je vjerovao da državu Božju na zemlji predstavlja Crkva te je vidio povremeno uništenje ljudske države kao prirodan izraz ništavnosti ljudskih nastojanja da postignu besmrtnost bez Boga.²⁹

²¹ Ibid.

²² Ibid. str. 85.

²³ B. KALIN, op.cit. (bilj. 1), str. 115.

²⁴ J. RATZINGER, Bog i svijet, Zagreb, 2003., str. 80.

²⁵ M. COLLINS; M. A. Price, op.cit. (bilj. 4), str. 69.

²⁶ Đ. PUŠKARIĆ, Aurelije Augustin- bogotražitelj, Crkva u svijetu, vol. 22, No. 3, 1987., str. 252.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ B. KALIN, op.cit. (bilj. 1), str. 115.

4. Filozofija Aurelija Augustina

4.1. Pobijanje maniheizma

Nakon što je napustio dom kako bi učio u Madauri, vratio se kući kad je imao šesnaest godina. U dobi od 19 godina započeo je istraživati perzijsku znanost i kulturu, odnosno, za kršćansku vjeru, herezu- maniheizam. Ta je znanost spajala elemente kršćanstva, gnostike i poganstva naglašavajući borbu svjetla i tame, dobra i zla. Jednom riječju naglašavala je važnost dualizma u svijetu.³⁰

Augustin je, u tom trenutku, bio opsjednut tom vrstom hereze te joj se divio iz dna duše. Istu herezu proučavao je dok je bio mlad te razuzdan, baš u vremenu kada su ga privlačile „grešničke“ pojave.

Preobraćenjem, Augustin počinje gledati racionalnije na stvari te pokušava dublje ući u samu srž maniheizma. Tim činom došao je do zaključka da maniheizam nema pravilnih činjenica na kojima temelji svoju egzistenciju.

Ne mogu postojati dva Boga, nego samo jedan i to onaj koji je posve apsolutno savršen, nepromjenjiv i vječan, bez početka i svršetka. A takvo biće može biti samo jedno jer kad bi ga u savršenosti mogao netko drugi nadmašiti, onda bi taj bio pravi Bog. Dakle, moguć je samo jedan pravi Bog, nema dualizma.³¹

Augustin je poslije svog saznanja pokušao prenijeti sveopćem puku da maniheizam treba oštro osuđivati te da ga treba maknuti od ljudskog duha. Sam maniheizam veliča nešto što je nestvarno te samim tim pobija svaku pomisao za stvarnim ostvarenjem bilo kojeg elementa iste hereze.

4.2. Pobijanje donatizma

Još jedna od hereza s kojom se Augustin morao suočiti bio je donatizam. Donatistička je hereza naučavala da vrijednost sakramenata ovisi od duhovne čistoće i kreposti djelitelja. Augustin se suočavao s istom dok je bio biskup u Africi. Sami donatisti osnovali su crkvu isključivo od onih čistih u kojoj za grješnike nije bilo mjesta. Isto tako, osuđivali su svećenstvo na koje je pala sumnja da su za vrijeme godina progonstava u Carstvu radili bilo kakvu vrstu kompromisa.³² Donatisti su naučavali i neke druge zablude npr. ponovno krštenje. Ta je zablude dolazila od krivog poimanja sakramenta jer se njegova djelotvornost i učinkovitost vezala uz čistoću djelitelja. Za Augustina je to značilo svoje ufanje stavljati u čovjeka, a ne u Krista, uzročnika i pravog djelitelja sakramenata. U prijevodu, na zemlji postoje samo posrednici koji krste čovjeka, dok u stvarnosti samog čovjeka krsti upravo sam Isus Krist.

Augustin je uzvratio na herezu napisavši da ne može biti suparničke Crkve i da su sakramenti pričesti i već prije spomenutog krštenja učinkoviti zbog Božje milosti, a ne zbog ispravnosti samog svećenika odnosno “zemaljskog posrednika”.

Augustinovo učenje je ponovno prevladalo, no ova se vrsta hereze opet širila po drugim dijelovima Rimskog carstva. U tom razdoblju, Augustin je oko sebe imao velik krug neprijatelja koji su ga htjeli skinuti s mjesta njegove pozicije. U svom naumu nisu uspjeli te se sam Augustin nastavio boriti s ostalim oblicima hereze.

³⁰ Ibid. str. 114.

³¹ Ibid. str. 307.

³² M. COLLINS; M. A. PRICE, op.cit. (bilj. 4), str. 69.

4.3. Pobijanje pelagijanizma

Treća hereza s kojom se Augustin morao obračunati bio je pelagijanizam. Pelagijanizam je dobio ime po Pelagiju, britanskom monahu koji je nijekao stvarnost istočnog grijeha, pa i potrebu milosti. Isto tako Pelagije je učio da se čovjek odvađa od Božje volje, dokazujući da ljudi mogu sami zaslužiti svoj put u raj.

Augustin je razvio temelj svog nauka o milosti. Bog je čovjeka kod stvaranja upravo prema konačnom nadnaravnom cilju i za to ga obdario milošću. Čovjek je nadnaravna slika Božja, grijehom ranjena, ali po Kristu opet povraćena u prvotno stanje. Krist je svojom milošću spasio i opravdao palog čovjeka. Ta je milost dakako dar Kristove muke, smrti i uskrsnuća. Opravdavajuća milost je ponovno stvaranje čovjeka jer po njoj postaje *homo novus* - novi čovjek u Kristu. Ta milost sadrži u sebi izlivanje Božje ljubavi na čovjeka koji postaje Božji prijatelj, ljubimac, štoviše, ljubljeni sin. A tek ljubav prema Bogu čovjekove čine čini nadnaravnima i za nebo zaslužnima.³³ Čovjek, dakle, s Božjom ljubavlju i milošću, bez koje ne može ništa, mora surađivati, a to znači živjeti u Božjoj ljubavi i prijateljstvu. Upravo je Augustin rekao: "Bog, koji te je stvorio bez tebe, neće te i spasiti bez tebe!" Pelagijanizam, nažalost, stavlja u čovjeka preveliku moć, kao da mu nije potrebna Božja milost.

Prema Augustinu, važno je da se milost ne odnosi samo na materijalne vrijednosti. Ako se brinem samo za materijalne stvari, činimo premalo.³⁴ Augustin svoju kršćansku filozofiju temelji upravo na pobijanju ovih triju hereza. Daljnjim razmišljanjima te zapisivanjem određenih zaključaka, Augustin dolazi do bitnih odrednica koje će imati veliki utjecaj na njegov daljnji rad te filozofiju općenito.

4.4. Samoizvjesnost

Malo tko ne poznaje sadržaj slavne izreke Renne Descartesa: „*Cogito, ergo sum.*“ („Mislim, dakle jesam.“) No, sama Descartesova tvrdnja emanira upravo iz one Augustinove. Augustin je bio taj koji je uspio riješiti izlazak iz krize samosvijesti. Po tome je Augustin bio preteča novovjekoga mišljenja.

Razrješenje sumnje, izlaz iz skepse nalazi Augustin u činjenici samoizvjesnosti. Odatle njegova slavna rečenica „Sumnjam, dakle jesam- eto sigurne istine!“³⁵

Augustin je bio čovjek kojemu je cijeli život protekao u borbi sa samim sobom. Misao mu nije mirna i apstraktna, nego je plod otvorenosti njegova uma za stvarnost kao cjelinu. Njegovo vjerovanje izvire iz uistinu duboke i teške duševne boli. Augustin je sagledao granice razuma (*cogito*-mislim, odnosno u njegovu slučaju, sumnjam) i temelje razumu čvrsto postavio (*Credo* u kršćanskoj religiji, odnosno vjerujem) u vjeri. Temelji su vjere pak u biblijskoj poruci. Biblijska vjera, onakva kakvu je jamči Crkva, jedini je lijek protiv skepticizma.³⁶ To je još jedno od rješenja u kojima Augustin vidi izlaz iz skepse.

Augustin na vjeru i razum, filozofiju i teologiju gleda kao na ukorijenjene u jednoj jedinoj istini o Bogu. Filozofija se može upotrijebiti za tumačenje Biblije i svih njenih elemenata, a navodi iz Biblije mogu poslužiti kao ilustracija filozofiji. Vlast nad svom zbiljom pripada Bogu te Isusu Kristu.

Augustinova razmišljanja o izlazu iz skepse uvelike su mu olakšala njegov daljnji rad. Nakon svih nedaća koje su mu se dogodile u životu, Augustin je napokon čista uma mogao i dalje gomilati sve svoje teorije i zaključke. Uz to, sva njegova razmišljanja bila su sve

³³ Ibid.

³⁴ J. RATZINGER, op.cit. (bilj. 24), str. 265.

³⁵ B. KALIN, op.cit. (bilj. 1), str. 114.

³⁶ W. RAEPER; L. SMITH, op.cit. (bilj. 2.) str. 37.

plodnija te je svojim djelima polako kročio u beskonačan svijet novih ideja. Sve njegove najznačajnije ideje nastaju upravo poslije teorije o samoizvjesnosti.

4.5. Voluntarizam

Aurelije Augustin prvi je u povijesti zastupao voluntarističko gledište. Volja je bitna moć, ona je nadređena razumu, voljom se čovjek opredjeljuje u pitanjima vjere i prihvaća istinu objave. Čovjekova je volja izbor i odluka slobodna- nezavisna od razuma i svijesti.

Čovjek ima slobodnu volju te mu je taj dar slobodne volje Bog dao da bi čovjek mogao činiti dobro i pošteno živjeti. Bog unaprijed zna buduće događaje; on isto tako zna kako će čovjek djelovati. Božje predznanje, međutim, ne znači da čovjek u stvari griješi po nužnosti. Čovjek djeluje po slobodnoj volji. Suprotno Ciceronu, Augustin tvrdi i to da Bog sve zna prije no što se dogodi kao i to da će ljudi po slobodnoj volji činiti sve što znaju i osjećati da su to učinili samo zato što im je po volji.³⁷ Božje znanje nipošto ne uništava slobodan izbor, ono ga zapravo utemeljuje.³⁸ Odgovor na pitanje kako se te dvije savršenosti mogu pomiriti leži u najvišoj djelotvornosti božanske volje.³⁹

Isto tako, čovjek je sam odgovoran za svoju volju. Zato i zaslužuje pravednu nagradu za svoja dobra djela, a kada griješi, kriv je za svoj grijeh i zaslužuje kaznu. Prema Augustinu, svaki čovjek mora biti odgovoran za samoga sebe!⁴⁰ Dobroj volji nije ništa tako lako kao ona sama sebi.⁴¹ Nitko, naime, ne čini dobro kad nešto preko volje čini, pa ako je i dobro ono što čini.⁴²

O ljudskoj volji kasnije će pisati brojni filozofi. Voluntarističko učenje širit će se prema svim granama ljudske djelatnosti. Augustin prvi postavlja ljudsku volju kao središte ljudskog djelovanja. Ljudska se volja treba poštovati, no ona se često ne poštuje te samo voluntarističko učenje dolazi u veliko pitanje. Augustin smatra da je država ta koja bi trebala regulirati sve oko pitanja ljudske volje. Država je ta koja određenim normama može iskorijeniti sve ono što krši čistoću čovjekove volje, odnosno htijenja.

U kasnijim poglavljima pokušat će se dočarati izraz volje u pravu i pravnoj znanosti. Volja zauzima veliku ulogu u pravnoj znanosti te se svaki pravnik često susreće s istim pojmom. Osim prava, druge društvene discipline također imaju volju kao bitan element. Bez osobne volje čovjek nikada ne bi mogao izraziti vlastiti stav te bi taj čin stavio njegovu egzistenciju u pitanje. Rješenje iz skepse Augustin pronalazi u samoizvjesnosti, no samoizvjesnost se može postići samo vlastitom čovjekom voljom. Bez htijenja čovjek ne bi mogao izgraditi u svim smislima gotovo ništa u modernom svijetu.

5. Aurelije Augustin i pojedini segmenti suvremenog prava

5.1. Volja u pravu

Voluntarizam jest filozofija prema kojoj je volja temelj svega što postoji te učenje koje pridaje volji glavnu ulogu u životu.⁴³ Volja je bitna odrednica svih ljudskih grana, među ostalim i prava.

³⁷ L. STRAUSS; J. CROUSEY, *Povijest političke filozofije*, Zagreb, 2006., str. 128.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ B. KALIN, *op.cit.* (bilj. 1), str. 115.

⁴¹ A. BALTA, *Sveti Augustin; Misli*, Split, 2013., str. 80.

⁴² Ibid.

⁴³ B. KLAIĆ, *Rječnik stranih riječi*, Zagreb, 1988. str. 1431.

Volja u pravu je osobito važna pravna činjenica u građanskom i kaznenom pravu. Slobodi volje pravna teorija posvećivala je osobitu pozornost još od pandektnog prava. Načelo autonomije volje u građanskom pravu postulat je neograničenog privatnog vlasništva, slobode ugovaranja, osobne slobode i jednakosti pred zakonom.⁴⁴

Članak 21. „Opće deklaracije o pravima čovjeka“ glasi: „Volja naroda je osnova državne vlasti: ova volja se treba izražavati na povremenim i slobodnim izborima koji će se sprovođiti općim i jednakim pravom glasa, tajnim glasanjem ili odgovarajućim postupkom kojim se osigurava sloboda glasovanja.“⁴⁵

Volja je osobito bitan element današnjeg građanskog prava te svih njegovih grana, osobito onog obveznog prava, prava koje regulira sklapanje i izvršavanje međuljudskih obveza. Sukladno tome, pravni posao je sklopljen kad se ugovorne strane suglase o bitnim sastojcima ugovora. Izjava volje za sklapanje pravnog posla mora biti učinjena slobodno i ozbiljno, a može se izjaviti riječima, uobičajenim znakovima ili drugim ponašanjem iz kojega se sa sigurnošću može zaključiti o njezinu postojanju, sadržaju i identitetu davatelja izjave.⁴⁶ Ukoliko volja za sklapanje pravnog posla nije slobodna, postojat će mane volje i takav posao neće biti valjan, odnosno neće proizvoditi određene pravne učinke.⁴⁷

Također, Augustinova teorija može se primijeniti i u ustavnom pravu. Članak 23. Ustava Republike Hrvatske glasi „Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja ili, bez svoje privole, liječničkim ili znanstvenim pokusima.“⁴⁸ U istom spominje se riječ privola. Korijen iste riječi dolazi upravo od riječi volja. Općenito, ljudska prava koja emaniraju iz samog Ustava plod su čovjekove volje i htijenja. Čovjek sam odlučuje o svojem pravu, o tome na koji način ga želi adekvatno ostvariti te želi li ga ostvariti uopće. Temeljna ljudska prava baziraju se upravo na čovjekovoj volji.

Pravna znanost svakodnevno se susreće sa svim prednostima i nedostacima volje. Ljudska se volja u svakom slučaju mora poštovati. Isto tako, ljudska volja za sobom nosi određenu dozu odgovornosti te je pravna znanost ovdje da regulira sve elemente ljudske volje.

Volja uvelike dolazi do utjecaja u obiteljskom, ali i kanonskom pravu. Izjava volje između dvije strane bitna je prije sklapanja svakog braka. Treba spomenuti u pomirdbenu zadaću kao jednu od unapređivačkih zadaća s obzirom na zajednicu. U rješavanju iste neophodno se objavljuje prihvaćanje nagodbe (kompromisa) kao upravljačkog kriterija djelovanja.⁴⁹

U kaznenom pravu krivnja počinitelja kaznenog djela prosuđuje se prema svijesti o protupravnosti djela i volji, odnosno pristajanju da se ostvare posljedice kaznenog djela. Namjera, kao jedan od elemenata krivnje u nas, bazira se upravo na ljudskoj volji i htijenju da se počini određeno kazneno djelo. Počinitelj postupa s izravnom namjerom kad je svjestan obilježja kaznenog djela i hoće ili je siguran u njihovo ostvarenje.⁵⁰ Iz te se definicije vidi da zakon luči intelektualnu (kognitivnu) i voljnu sastavnicu izravne namjere. Voljna sastavnica izravne namjere sastoji se u tome da počinitelj hoće počinjenje djela.⁵¹ Ako je počinitelj kaznenog djela pucao u namjeri da ubije žrtvu, nebitno je što metak nije izravno pogodio žrtvu, nego se prije toga odbio od zida.⁵²

⁴⁴ M. V. MUKIĆ, *Opći pravni rječnik*, Zagreb, 2006., str.1290.

⁴⁵ Opća deklaracija o ljudskim pravima, rezolucija br. 217 /III/, čl. 21.

⁴⁶ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

⁴⁹ N. ŠKALABRIN, *Uvod u kanonsko pravo*, Đakovo, 1994. str.41

⁵⁰ P. NOVOSELEC; I. BOJANIĆ, *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, 2013., str.239.

⁵¹ Ibid. str. 241.

⁵² Praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske, VSRH, I Kž- 148/94

Kod izravne namjere prvog stupnja uvijek je naglasak na voljnoj sastavnici (što ju čini težim oblikom namjere), dok je kod izravne namjere drugog stupnja veći naglasak na intelektualnoj komponenti, odnosno samoj svijesti počinitelja da čini neko kazneno djelo.

Neizravna namjera blaži je oblik krivnje te se ona sastoji od toga da počinitelj postupi tako da je svjestan da može ostvariti obilježja kaznenog djela pa na to pristaje.⁵³ Intelektualna sastavnica određena je kao svijest o mogućnosti ostvarenja obilježja kaznenog djela, a voljna kao pristajanje na samo djelo.⁵⁴ Sukladno tome, optuženik koji nije bio siguran je li neka stvar opojna droga pa ju je svejedno stavio u promet, počinio je kazneno djelo neovlaštene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga⁵⁵ iz čl. 245. st. 1. OKZRH (sada kazneno djelo zlouporabe droga iz čl. 173. st. 2. Kaznenog zakona⁵⁶).

5.2. „Ispovijesti“ i pravo

Augustin se u svojem najznačajnijem djelu uvelike dotiče s pravom te smatra da pravo kao takvo pripada Bogu. „Onima pak koji ne tvrde da je sve ono lažno što je istinito, i koji štiju ono tvoje Sveto pismo što ga je napisao sveti čovjek Mojsije i stavljaju ga zajedno sa mnom kao vrhunac ugleda koji treba slijediti, ali mi ipak u nečemu protuslove, odgovaram ovako: Ti, Bože naš, budi sudac među mojim ispovijestima i njihovim prigovorima.”⁵⁷

Krka je postavila učenje o četiri različita zakona. Oni trebaju pokazati kako je uređen život na zemlji. To su sljedeći zakoni: prvo je prirodni zakon, drugo je zakon požude, treće je zakon Starog saveza po Mojsiju, i na kraju je četvrto- zakon Novog saveza po Isusu Kristu.⁵⁸

Prirodni zakon podrazumijeva da priroda u sebi sadrži moralnu poruku. Duhovni sadržaj prirode nije samo matematičko-mehanički. To je dimenzija koju prirodne znanosti ističu u prirodnim zakonima. Priroda ima u sebi unutarnji red i pokazuje nam ga. Iz njega iščitavamo Božje misli i način na koji trebamo živjeti. Zakon požude govori o tome da je poruka prirode zatamnjena. Prirodi se suprotstavlja neka vrsta suprotnog smjera, koji se u svijetu pojavljuje kao grijeh. Zakoni Starog i Novog saveza imaju svoje temelje u Starom, odnosno Novom zavjetu.

Jasno se vidi da Augustin smatra da je Bog vrhovni sudac svim živim bićima. Augustin pomno analizira pitanje prava u djelu „O državi Božjoj“. Upravo u tom djelu iznosi svoje glavne zaključke o realizaciji prava kao takvog.

5.3. Državnopravna ostavština u „Državi Božjoj“

Augustin dijeli državu na Božju te onu ljudsku. Ljubav prema sebi dovedena do prezira Boga rađa zemaljsku državu, dok ljubav prema Bogu dovedena do prezira sebe rađa nebesku državu. U istom djelu Augustin je prvi postavio i problem filozofije povijesti te se pitao o smislu povijesnog događanja. Povijest je neprestana borba dobra i zla, svjetla i tame, vrline i grijeha, nebeskog te zemaljskog kraljevstva.

Filozofija Aurelija Augustina uvelike je bila usmjerena na kraljevsko nebesko, dogmu o Trojstvu te kršćanski život prema Evanđelju. Za uređivanje procesa uvijek je postojalo pravo rimske države. Rimljani su se njime zadovoljavali, ne praveći nikakve probleme. Au-

⁵³ P. NOVOSELEC; I. BOJANIĆ, op.cit.(bilj. 50), str. 242.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske, VSRH, III Kr- 310/93

⁵⁶ Kazneni zakon, Narodne novine 125/11, 144/12

⁵⁷ A. AUGUSTIN, op.cit. (bilj. 10), str. 101.

⁵⁸ J. RATZINGER, op.cit. (bilj. 24), str. 134.

gustin u ovom djelu proglašava pravo Rimljana nesposobnim da ostvari tobožnju pravdu.⁵⁹ Unatoč tome, poziva na poštivanje prava zemaljske države.

Kako bi bio što precizniji, Augustin je pokušao umiješati Platonovu filozofiju u svoja razmišljanja. Slijedom toga, Augustin tvrdi da je ideja države, zapravo ideja pravednosti: ako država ne ostvaruje istu ideju, onda je ona država samo po imenu. Pravednost se sastoji u tome da čovjek svoje ima i obavlja ono što mu pripada.⁶⁰ To ne znači ništa drugo nego da svaki za svoj rad ima dobivati onoliko, koliko taj rad vrijedi i da ima raditi ono za što je najsposobniji.

Platon naime, kasnije odstupava u neke ruku od takvog koncepta vladavine najizvršnijih ljudi- filozofa, koji su objedinjavali apsolutno znanje i apsolutnu vlast te koji su slobodni od bilo kakvih zakona, jer je njihova volja najviši zakon.⁶¹ Opet se spominje volja kao najviši zakon koja treba biti apsolutno nadređena ostalim činiteljima.

Aristotel za razliku od neistomišljenika Platona te Augustina smatra da volja ne bi trebala biti najviši zakon. On smatra da zahtijevati da vlada zakon znači zahtijevati da vlada bog i zakoni, a zahtijevati da vlada čovjek znači dopustiti i životinji da vlada jer požuda je nešto životinjsko, a strast kvari najbolje ljude kada su na vlasti. Stoga zakon predstavlja razum bez prohtjeva.⁶² U početku, vjera je bila rastavljana od vlasti jer i sam Isus govoraše „Podajte caru carevo, a Bogu Božje!“ Iz istog razloga Milanski ediktom iz 313. god, kojim car Konstantin legalizira kršćansku zajednicu, crkva postaje uporištem vlasti te svoju sakralnu vokaciju upotpunjuje- svjetovnom.⁶³ Ako Krist vladao isključivo putem vjere, zašto to ne bi činio i njegov namjesnik na zemlji, tj papa?

Misaoni svijet Aurelija Augustina uklapa se u ove tokove, rezimira ih te pokušava anticipirati bogati spektar odnosa crkve i države, što je za sve nas interesantno s obzirom na genezu ideje monarhijskog suvereniteta.⁶⁴ Augustin nikada nije previše bio privržen politici te ju je uvijek pokušao odvojiti od Božje i neprekidne misli.

Čovjek je dakle predestiniran ili za državu Božju ili za državu zemaljsku. Augustinove dvije državne formacije nisu nipošto političke, već duhovne i moralne zajednice, koje može razlikovati samo njihov tvorac. Za sve nas one su zanimljive kao, prvenstveno, kao rodilište principa duhovne i svjetovne vlasti.⁶⁵

6. Zaključak

Aurelije Augustin najveći je mislitelj ranokršćanske filozofije. Njegova djela, zaključci, razmišljanja te sama filozofija predstavljaju temelj današnje filozofije Katoličke crkve. Svojim razmišljanjima preduhitrio je Augustin brojne filozofe koji mnogo duguju upravo njemu.

Aurelije Augustin se promijenio, svoju razuzdanu mladost zamijenio je nečim boljim, nečim što ga je dovelo do pravilnog razmišljanja te pravilnog puta u životu. Augustin nam svojim likom i djelom daje velikog uzora te nam želi prenijeti osnovnu poruku životne spoznaje. Ako se sam Augustin mogao promijeniti to znači da se svaka ličnost na ovoj planeti može transformirati u bolju osobu, osobu koja teži za nečim uzvišenim i svetim.

⁵⁹ M. VILLEY, Pravo i prava čovjeka, Zagreb, 2002., str. 91.

⁶⁰ N. GRUBIĆ, Pokušaj lociranja začetka ideje suvereniteta, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol 9., 1988., str.54.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid. Str. 57.

⁶³ N. GRUBIĆ, Oblikovanje i razvitak monarhijskog suvereniteta, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vol.37., 1987., broj 5-6, str. 797.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid. str. 798.

Samo djelo Aurelija Augustina stavlja čovjeka u prvi plan uz veliki utjecaj Božje milosti. Vjera za Augustina nije slijepo vjerovanje, već vjera koja se može razumski opravdati. U njegovu djelu razum nastoji razumjet ono u što vjera vjeruje. Znaj da bi vjerovao prethodi geslu Vjeruj da bi razumio.⁶⁶

U ovom smo radu pokušali pokazati poveznicu između Augustinovog rada te modernog prava i pravne znanosti. Ideja i tekovina svega išli su postepeno. Na kraju svojeg razvoja te evolucijski, postavke suvremenog prava uvelike se poklapaju s radom i djelom Aurelija Augustina, što dovodi do zaključka da je Aurelije Augustin imao pravilna, detaljno razrađena i uistinu suvremena razmišljanja koja se uklapaju u pravilno funkcioniranje prava, ali i društva općenito. Uistinu, u svakoj grani prava, od javnog do privatnog te u državnopravnoj teoriji i praksi možemo naći elemente koji su podudarni s učenjem velikog mislitelja i učenjaka Aurelija Augustina. Upravo on je primjer kako unutarnje ljudske sumnje i previranja, naposljetku, rađaju velike stvari za samu osobu čiji su plod, ali i za društvo te razvoj čovječanske misli općenito.

Life, work and philosophy of Augustine of Hippo and their appearance on some aspects of modern law

In this paper, conceptually divided into four main chapters, the author examines, analyzes and processes the facts relating to the life, work and philosophy of one of the greatest Christian philosophers, but also philosophers in general- Augustine of Hippo. Also, after the first three chapters in which acquaints us with Augustine's life, his work and philosophy, in the last chapter the author tries to find and present links and common points of Augustine's philosophy and some aspects of today's modern law. The author tries to point out the fact that a large number of elements of Augustine's philosophy are present in today's modern law and jurisprudence.

Keywords : Augustine of Hippo, life, conversion, God, philosophy, „The Confessions“, „The City of God“, the will, the right

⁶⁶ W. RAEPER; L. SMITH, op.cit. (bilj. 2.) str. 38.